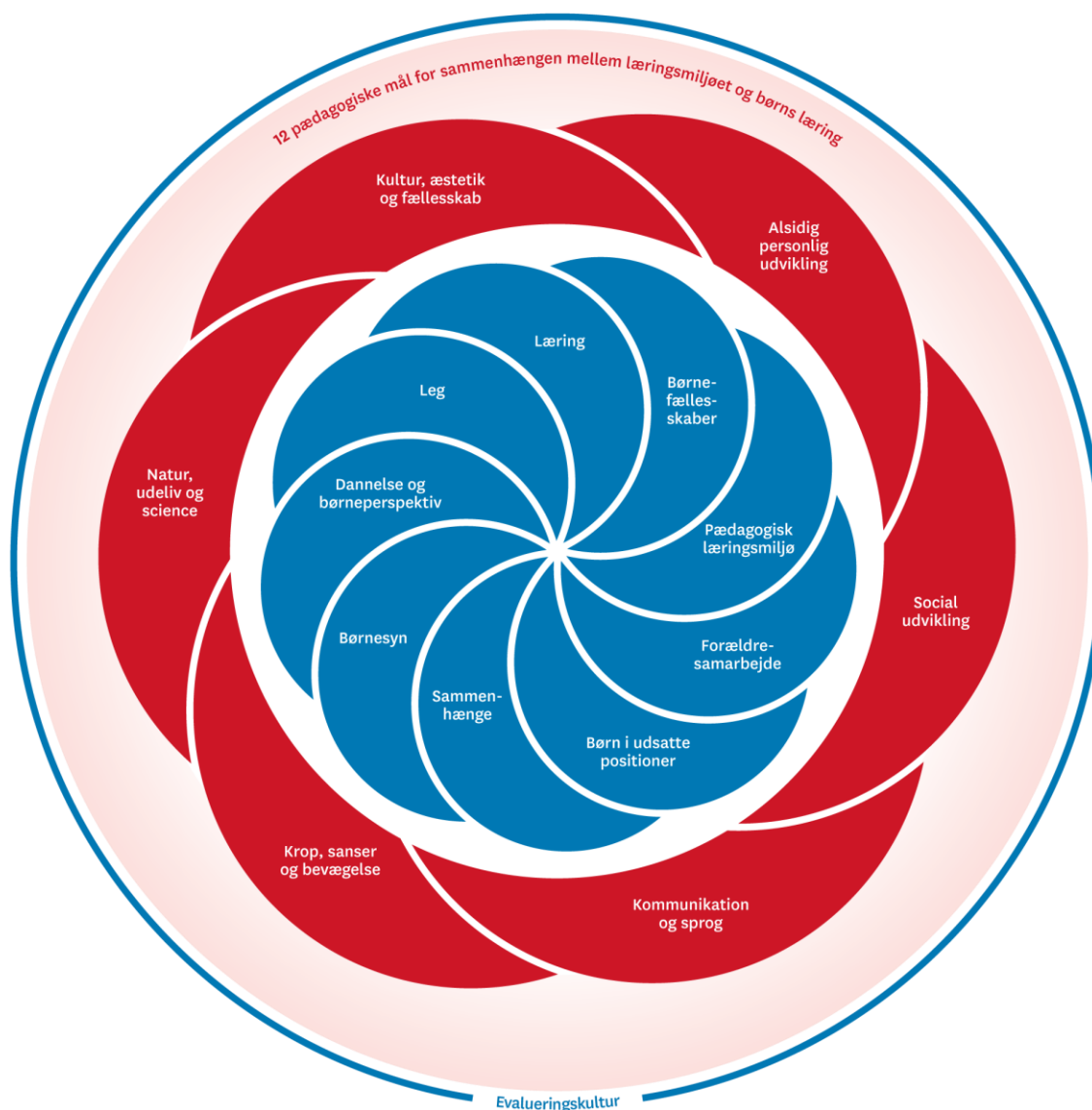

Pædagogisk læreplan for Skovsgård børnehave og vuggestue 2020

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Den pædagogiske læreplan udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og de tilhørende pædagogiske mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Rammen for at udarbejde den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven og dens overordnede formålsbestemmelse samt den tilhørende bekendtgørelse. Loven og bekendtgørelsen er udfoldet i publikationen [Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold](#). Publikationen samler og formidler alle relevante krav til arbejdet med den pædagogiske læreplan og er dermed en forudsætning for at udarbejde den pædagogiske læreplan. Derfor henvises der gennem skabelonen løbende til publikationen. På sidste side i skabelonen er der yderligere information om relevante inspirationsmaterialer.

Indhold

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan.....	2
1. Hvem er vi?	4
2. Pædagogisk grundlag	5
2.1 Børnesyn i område Brovst.....	6
2.2 Dannelse og børneperspektiv i område Brovst	6
2.3 Leg i område Brovst.....	7
2.4 Læring i område Brovst	7
2.5 Børnefællesskaber i område Brovst	7
2.6 Pædagogisk læringsmiljø	8
2.7 Samarbejde med forældre om børns læring	9
2.8 Børn i udsatte positioner i område Brovst	10
2.9 Sammenhæng til børnehaveklassen i område Brovst.....	11
3. Øvrige forhold	11
3.1 Inddragelse af lokalsamfundet.....	11
3.2 Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø	12
4. De seks læreplanstemaer	14
4.1 Alsidig personlig udvikling	14
4.2 Social udvikling.....	16
4.3 Kommunikation og sprog.....	20
4.4 Krop, sanser og bevægelse.....	22
4.5 Natur, udeliv og science	25
4.6 Kultur, æstetik og fællesskab	27
5. Evalueringskultur	29

---

1. Hvem er vi?

Skovsgård Børnehave og vuggestue er en aldersintegreret daginstitution, som ligger i et lille lokalsamfund. Vi slog dørene op den 1. september 1996. I 2019 udvidede vi med en tilbygning, som danner rammen om vuggestuegruppen. I institutionen har vi følgende grupper:

- **"Mariehønsene"** som er de 0 – 2-årige
- **"Larverne"** som er de 3-4-årige
- **"Sommerfuglene"** som er de ældste børn

Huset er indrettet i to afdelinger med et fælles indgangsparti. Den ene afdeling rummer vuggestuen, der har et stort og et lille rum og eget toilet/pusleplads. Der er egen garderobe og udgang til legepladsen. Vuggestuen er normeret til 8 børn.

I den anden afdeling af institutionen er børnehaven, hvor der er et stort fællesrum, i forbindelse med rummet er der køkken, hvor maden tilberedes, ofte med hjælp fra børnene – både vuggestue og børnehave har madordning. I den ene ende af rummet er der en stue med tilhørende pudrum, den danner ramme om "Larverne". I den anden ende af fællesrummet er der en stue med tilhørende motorikrum, som danner ramme om "Sommerfuglene".

Alle tre stuer har tilknyttet en pædagog, som er ansvarlig for grupperne. Legepladsen er indrettet med bakker, klatrestativ, sandkasse, kørebaner og køkkenhave, så børnene har rig mulighed for forskellige lege, det kan være motoriske, de stille lege, fordybelses lege m.m. Der foregår leg og aktiviteter både i de enkelte grupper, men også i høj grad på tværs. Ikke mindst hvad angår børnehavegrupperne. Børnehaven er normeret til 40 børn.

2. Pædagogisk grundlag

Den pædagogiske læreplan er udarbejdet med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag, som består af følgende elementer:

- **Børnesyn.** Det at være barn har værdi i sig selv
- **Dannelse og børneperspektiv.** Børn på fx 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.
- **Leg.** Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.
- **Læring.** Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.
- **Børnefællesskaber.** Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.
- **Pædagogisk læringsmiljø.** Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring.
- **Forældresamarbejde.** Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring.
- **Børn i udsatte positioner.** Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter.
- **Sammenhæng til børnehaveklassen.** Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv.”

”Loven fastsætter, at alle elementer i det fælles pædagogiske grundlag skal være udgangspunkt for arbejdet med den pædagogiske læreplan og dermed det pædagogiske arbejde med børns læring i dagtilbud.”

”Nogle elementer i form af fx børnesynet skal altid være til stede i det pædagogiske læringsmiljø, mens andre elementer som fx arbejdet med at skabe en god overgang til børnehaveklassen kan være mere til stede i nogle sammenhænge end andre.”

Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber

2.1 BØRNESYN I OMRÅDE BROVST

Vi bygger vores arbejde på det grundsyn, at det enkelte barn er unikt, med egne følelser, holdninger og drømme for fremtiden. At være barn har en værdi i sig selv og i børnelivet skal der være plads, tid og ro til at være barn. Vores udgangspunkt er, at alle børn trives og udvikler sig, når de har passende udfordringer, ser mening og oplever anerkendelse og social samhørighed i forpligtende, rummelige og givende fællesskaber. Børnesynet har en betydning for den måde, vi møder børnene på. Vi ser børnene som kompetente aktører, der har brug for omsorg, udfordringer og positive forventninger.

I de tre institutioner i Område Brovst arbejder vi med afsæt i den anerkendende tilgang ICDP, (International Child/ Care giver Development Programme). Det kommer bl.a. til udtryk ved, at vi møder barnet, hvor det er, og anerkender dets følelser og behov, og vi taler i en respektfuld tone til børnene. Vi møder hver dag barnet med nærhed, ved at have øjenkontakt, går ned i børnehøjde, og er opmærksomme på barnets behov. Ligeledes bruger vi vores krop til at yde både fysisk og psykisk omsorg, så barnet kan mærke nærhed og tryghed. Vi respekterer barnets følelser, f.eks. når det er ked af det, vred og glad, og vi hjælper barnet med at sætte ord på følelserne, også selv om vi ikke altid ved, hvorfor barnet har det sådan. Vi tilstræber også at møde barnet med passende udfordringer, da vi herigennem viser barnet respekt og skaber grobund for læring og udvikling.

2.2 DANNELSE OG BØRNERSPERSPEKTIV I OMRÅDE BROVST

Børn skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse. Barnet skal føle sig set og forstået og opleve at have en demokratisk stemme. Det handler ikke om at se på børnene, men at se det fra børnenes perspektiv.

Vi understøtter børnenes mestring af eget liv og egen dannelsesproces ved aktivt at arbejde med hverdagslivets læring og udvikling. Vi arbejder blandt andet målrettet med pædagogiske rutiner, såsom måltidet og påklædning, da disse gentagelser og rutiner er meningskabende for børnene og genkendelige fra deres andre livssammenhænge. Det er blandt andet gennem de pædagogiske rutiner, at vi sikrer børnenes medbestemmelse. Når børnene ved, hvad der skal ske, og kan forudsige de handlinger, som rutinerne påkalder, bidrager børnene med deres egne perspektiver. Vi arbejder med børnenes mestring og ret til medbestemmelse ved bl.a. at understøtte børnenes evne til at handle og tænke selvstændigt. Når vi er nysgerrige og inddrager børns perspektiver, fremmer det et godt læringsmiljø.

Afhængigt af børnenes alder og udviklingstrin, inddrager vi dem i vores planlægning, både undervejs i et forløb og når vi evaluerer. Vi lytter til, hvad børnene er optaget af. Vi hører, ser og anerkender børnenes initiativer. Vi tager ansvar for de valgmuligheder, vi giver børnene. Vi hjælper børnene med at sætte ord på deres oplevelser. Vi anerkender børnenes følelser og giver plads til, at børnene kan udtrykke sig. Vi lader bl.a. børnene deltage i at dække bord, oprydning, af og påklædning osv.

2.3 LEG I OMRÅDE BROVST

Gennem leg lærer barnet om sig selv og andres behov. Legen udvikler fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og den giver mulighed for fordybelse, og for bearbejdning og forståelse af omverden. Evnen til samarbejde styrkes, og der knyttes venskaber og sociale relationer i legen. Derfor skaber vi rammer, der giver gode muligheder for at lege. Det gør vi bl.a. ved at indrette institutionen og legepladsen med små kroge og små rum.

Børnene har stor mulighed for selv at vælge, hvor de vil lege, og hvem og hvad de vil lege med. Men vi sikrer, at alle har legekammerater, og at alle over tid får mulighed for at opbygge legerelationer med flere børn.

Vi understøtter både de børneinitierede og de vokseninitierede lege, ligesom vi introducerer børnene for forskellige typer af leg, f.eks. regellege, rollelege m.v.

2.4 LÆRING I OMRÅDE BROVST

Det hører med til vores grundsyn, at børn lærer gennem hele dagen, - på legepladsen, i garderoben, på toilettet, når vi spiser, på stuen, ved samling, i aktiviteter og projekter, og når vi er på ture ud af huset osv. Denne tænkning kalder på vores opmærksomhed på det læringsmiljø, der omgiver barnet dagen igennem og ikke kun i strukturerede situationer.

Vi tilstræber at give børnene succesoplevelser, der kan fremme deres læring. Desuden er vi opmærksomme på, at børn lærer på forskellig vis, hvorfor vi tager udgangspunkt i det enkelte barn, og giver det udfordringer, der passer til barnets nærmeste udviklingszone. Vi går foran, ved siden af og bag ved, alt efter hvad, vi vurderer, er hjælpsomt for barnet i den pågældende situation.

Vi tilstræber, at alle læreplanstemaer involveres i vores aktiviteter og forskellige læringsmiljøer, og vi tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag både i hverdagsrutiner, leg, på legepladsen, og i vores forskellige projekter og aktiviteter osv.

Vi arbejder med Ecers, der er et redskab til vurdering og udvikling af det pædagogiske læringsmiljø.

2.5 BØRNEFÆLLESSKABER I OMRÅDE BROVST

Vi stræber efter, at hvert barn er en aktiv deltager i et eller flere børnefællesskaber, da vi anser deltagelse i børnefællesskaber som fundamental for barnets glæde i hverdagen og for dets videre sociale liv og færden. Gennem børnefællesskaber styrkes barnets sociale færdigheder, ligesom leg, dannelse og læring i høj grad sker i børnefællesskaber. Når vi sætter

rammerne for børnefællesskaber, tager vi udgangspunkt både i det enkelte barn og i børnegruppen, og vi hjælper børnene til at være aktive medskabere af og deltagere i fællesskaberne.

Børnene tilegner sig viden, færdigheder og etiske og moralske værdier gennem fællesskaber. De lærer, hvordan man behandler hinanden og at have øje for hinanden. De lærer at mestre de sociale spilleregler og normer, afkode kropssprog, og se og forstå andres behov. Vi skaber derfor rum til, at børn kan indgå i både kendte og nye relationer på tværs af alder, køn og kultur.

2.6 PÆDAGOGISK LÆRINGSMILJØ

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger.”

Barnets læring er ikke kun reduceret til en planlagt aktivitet om formiddagen, men vi etablerer og videreudvikler dagen igennem pædagogiske læringsmiljøer. Det betyder, at vi i forbindelse med både børnenes leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter og daglige rutiner som f.eks. bleskift, frokost, oprydning m.v. er opmærksomme på, hvordan vi stimulerer barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Når vi etablerer pædagogiske læringsmiljøer, gør vi os overvejelser om, på hvilken måde læringsmiljøet understøtter hele barnets udvikling med udgangspunkt i læreplanstemaerne og de tilknyttede mål. Som supplement hertil arbejder vi med Ecers til vurdering og udvikling af vores pædagogiske læringsmiljø.

2.7 SAMARBEJDE MED FORÆLDRE OM BØRNS LÆRING

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet samarbejder med forældrene om børns læring.”

Et godt forældresamarbejde er vigtigt for barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse. Gensidig dialog og tillid er nøgleord. Det første møde er særlig vigtig. Her kommer børnene på besøg med deres forældre, hvor de ser institutionen, og vi snakker om gensidige forventninger. Hvad kan de som forældre forvente af os, og hvad forventer vi af dem.

I opstartsfasen har vi fokus på at etablere en god kontakt til barnet og familien, så vi derved får skabt en tillidsfuld relation. Det er forældrene, der har det største kendskab til deres børn, og vi ser dem som en aktiv part og ressource. Som udgangspunkt afholdes der samtale med forældre en gang årligt. Bl.a. afholdes der samtale efter 3 måneder, i forbindelse med indskrivning til skole og igen lige inden skolestart.

Ikke mindst anser vi den daglige dialog for vigtig. Den dialog, der finder sted mellem forældrene og personale, når barnet bliver afleveret og hentet med henblik på at skabe sammenhæng mellem hjem og institution, og med henblik på at styrke barnets læring, udvikling, trivsel og dannelse.

I forbindelse med de forskellige lærerplanstemaer, involverer vi forældrene ved at bede dem om praktiske ting, som f.eks. at medbringe en urtepotte eller lave små hjemmeopgaver derhjemme sammen med deres barn, med fokus på det vi laver i børnehaven. Ved at involvere forældrene i vores pædagogiske arbejde, skaber vi en rød tråd for børnene mellem hjem og børnehave til gavn for børnenes trivsel, læring og udvikling. For at huske os selv på denne forældreinddragelse har vi sat et ekstra 'I' i SMIIITTE modellen. Hermed sikrer vi systematik.

Vi orienterer om og inddrager forældrene i, hvordan vi arbejder med læreplanstemaerne, og hvad børnene får ud af det, bl.a. vha. smitte modeller.

I vores forældresamarbejde har vi også mulighed for at involvere andre faggrupper, hvis et barn f.eks. pga. sprog, motorik eller forhold i hjemmet kræver særlig opmærksomhed eller støtte. I nogle tilfælde kan forældre have behov for, at det pædagogiske personale er med til at skabe sammenhæng til de andre faggrupper.

Vi holder i løbet af året forskellige arrangementer sammen med forældrene. Dette varierer fra institution til institution, men kan f.eks. være forældre kaffe, arbejdsdag, sommerfest, tur i skoven og julearrangementer. Forældrenes deltagelse og involvering bidrager til at styrke deres tilknytning til børnehaven, og det er ligeledes med til at styrke forældrenes indbyrdes fællesskaber, hvilket medvirker til trivsel og tættere relationer mellem børnene.

2.8 BØRN I UDSATTE POSITIONER I OMRÅDE BROVST

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø tager højde for børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes.”

Børn i udsatte positioner kan være udsatte af forskellige årsager, f.eks. på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, eller de kan være udsatte, fordi der er problemer i hjemmet eller i deres nærmiljø. I institutionen er vi særligt opmærksomme på de forskellige tegn, børn kan vise på mistrivsel. Igennem tidlig opsporing, forebyggende indsatser og tiltag ønsker vi at undgå, at problemerne vokser sig store og uoverskuelige for både barn og familie.

Vi arbejder med ICDP, der har fokus på anerkendende relationer. Tilgangen indebærer, at vi ser og anerkender alle børn og tager udgangspunkt i det enkelte barn. Derudover lægges der i ICDP-tankegangen vægt på, at vi udvikler kommunikationen mellem barnet og dets omsorgsgivere med udgangspunkt i barnets kulturelt betingede ressourcer.

Hvad angår de ældste børn, arbejder vi med det forebyggende antimobbe program, udviklet af Mary Fonden og Red Barnet, ”Fri for mobberi”, hvor vi taler om og øver sociale spilleregler. Vi taler bl.a. med børnene om, at vi alle er forskellige, og at det er ok, at man er forskellig. I dette viser vi dem samtidig, hvilke styrker der er, ved at være forskellige, og at vi i en gruppe kan komme længere når vi hjælper hinanden.

Vi lægger vægt på anerkendelse og på det positive og gode i barnets liv – hvilket også kommer til udtryk i vores samarbejde med forældrene. Det anser vi som et vigtigt fundament, hvis barnet skal have en god hverdag og opleve sig selv som en del af fællesskabet. Det kan f.eks. blive praktiseret ved at vi italesætter børnenes ressourcer og potentialer samt opfordrer børnene til at gøre det samme overfor hinanden.

Vi har med forældrenes tilladelse mulighed for at drøfte vores udsatte børn med faglige samarbejdspartnere, f.eks. PPR, ergoterapeuter, socialrådgiver m.m. Derudover har Jammerbugt Kommune forebyggende socialrådgivere med fast ugentlig træffetid, der er med til at understøtte den tidlige indsats i forhold til socialt udsatte børn og unge i dagtilbud og skole.

2.9 SAMMENHÆNG TIL BØRNEHAVEKLASSEN I OMRÅDE BROVST

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbuddet tilrettelægges et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen.”

Vi har langt hen ad vejen fælles praksis i de tre institutioner hvad angår samarbejde med børnehaveklasse/skole.

Vi bygger vores praksis på forskning, der viser, at succesfulde overgange opnås, når barnet har en følelse af velvære og af at føle sig hjemme. Vi ser os selv som brobyggere mellem dagtilbud og skole, og i det brobygningsarbejde inddrager vi forældrene med den vigtige viden, de har om deres børn. I det tætte samarbejde mellem skole, hjem og dagtilbud vil barnet have en oplevelse af, at de voksne anerkender dets kultur og gensidige relationer.

En anden vigtig faktor er, at barnet skal opleve at være en del af læringsfællesskabet, og alle skal kunne profitere heraf. Forskning viser, at børns muligheder for at etablere og vedligeholde relationer har betydning for skolestarten. Vi prioriterer derfor højt, at vi - gennem hele børnenes periode i dagtilbud - understøtter børnene i relations dannelse og i at være en aktiv del af læringsfællesskaber. Vi er bevidste om de betingelser børnene har, for at deltage i børnefællesskabet, og vi tager initiativer, som skaber gode rammer for fællesskabet. Dette sker for at sikre inklusion, hvor det enkelte barn har oplevelsen af at høre til, samt føler dens måde at lære på anerkendes.

Derudover lægger vi vægt på at give børnene passende udfordringer, da dette skaber lærelyst, engagement og gå på mod. Børnenes selvværd og ansvarlighed vokser, når de møder passende udfordringer og deltager i aktiviteter, de selv har haft indflydelse på.

I alle tre institutioner udfører vi sprogtest i oktober/november forud for skolestart det kommende år, og vi afholder alle forældresamtaler forud for skoleindskrivning og overleveringsmøder i foråret, hvor forældre og skole/SFO deltager.

Med henblik på til stadighed at forfine praksis også hvad angår overgangen mellem dagtilbud og skole afholder vi hvert år i september måned et evalueringsmøde med Skole og SFO.

3. Øvrige forhold

3.1 INDDRAGELSE AF LOKALSAMFUNDET

I Skovsgård Børnehave og Vuggestue har vi et godt samarbejde med lokalsamfundet, og inddrager forskellige foreninger til forskellige formål, hvilket er med til at etablere pædagogiske læringsmiljøer indenfor natur og udeliv, kultur og religion samt erhverv og fritid. Foruden de

kvaliteter det bidrager med, giver det samtidig børnene et kendskab til deres nærmiljø og skaber tilknytning til lokalområdet.

Vi bruger biblioteket i Brovst til udlån af bøger samt deltager i deres forskellige arrangementer målrettet 0-6 års området.

Vi deltager i julegudstjeneste i kirken i Torslev. Derudover går vi også Lucia optog hos pensionistforeningen.

Vi deltager i Skovsgård bys arrangementer og bakker borgerforeningen og lokale ildsjæle op igennem samarbejde og engagement, bl.a. "Liv i by og Skole" samt etablering af byens 'Markedsplads'.

Vi er opmærksomme på de erhvervsdrivende i området samt de socialøkonomiske virksomheder, bl.a. "Råd og Dåd", "Skovsgård Hotel" og den lokale Brugs.

3.2 ARBEJDET MED DET FYSISKE, PSYKISKE OG ÆSTETISKE BØRNEMILJØ

Skovsgård Børnehave og Vuggestue er indrettet med det formål, at der kan være plads til alle børn og de aktiviteter som de er optaget af.

I børnehaven har vi indrettet "Sommerfugle stuen" fortrinsvis til de største børn, hvor der er alderssvarende læringsspil, små "skriftlige" opgaver og plads til kreative aktiviteter. På væggene er der bogstaver og tal, som børnene kan bruge aktivt, der bliver løbende hængt billeder o.l. op, som børnene har lavet.

"Larve stuen" har vi indrettet fortrinsvis til de mindste børn, her er der også alderssvarende spil og legetøj, som indbyder til rollelege og plads til et stillehjørne. På stuen bliver børnenes tegninger o.l. hængt op på væggene. Imellem de to stuer i børnehaven, har vi vores køkken og alrum, som vi løbende ændrer på, alt efter hvilke aktiviteter vi arbejder med, og hvad børnene er optaget af. I køkkenet kan børnene hjælpe med madlavningen. I alrummet er der indretter interessecentre som fx legekøkken/dukkekrog. Alle børn må være i hele huset.

Børnehavens garderobe og toilet er indrettet i børnehøjde, hvilket betyder børnene har mulighed for at lære selvstændighed og selvhjulpethed. Børnene har hele dagen igennem mulighed for selv at gå på toilettet, så deres fysiske behov imødekommes.

I vuggestuen bærer det fysiske børnemiljø præg af, at der skal være plads til leg. Børnenes kreative projekter udstilles på væggene, dekorationer og pynt skaber en hyggelig stemning, og kan varieres alt afhængig af årstid og aktuelle temaer, der arbejdes med. Legetøjet er tilgængeligt i børnenes højde, så de selv kan vælge og tage frem. Vores spisepladser er indrettet med højstole, hvor de ældste børn selv kan kravle op og ned. Til de yngste børn har vi bøjle på stolene.

Garderoben og toilettet i vuggestuen er ligeledes indrettet i børnenes højde, hvilket gør det muligt for børnene selv at sætte sig på toilettet, vaske hænder ved håndvasken samt tage sit tøj fra krogene i garderoben. Derudover er der en pusleplads på toilettet.

Vi har fokus på, at alle børn trives, hele dagen. Om morgenen tager vi med smil og morgenhilsen imod børn og forældre, og om eftermiddagen sørger vi for, at forældrene bliver mødt af personalet og får overleveret vigtige beskeder angående deres barn. I løbet af dagen har vi fokus på, at der bliver holdt en god tone og at relationerne udvikler sig både mellem barn/barn og barn/voksen. Vi arbejder med at skabe en institution, hvor alle kan føle sig godt tilpas, så børnene får en oplevelse af, at de bliver set og hørt hver dag.

For at børnene kan trives, lære og have æstetiske oplevelser har vi inde skabt plads til bevægelse, kreative aktiviteter og stille/hyggerum samtidig med, at vi har en legeplads, som giver mulighed for at være aktive, stille eller nysgerrige på planter og naturen. Vuggestuen og børnehaven har adskilte legepladser, tilpasset til børnenes alder og udviklingstrin. Vi udsmykker huset med de ting, som børnene laver, har billeder med bogstaver og tal, hyggelys og levende planter.

I forhold til det psykiske børnemiljø, er vi meget opmærksomme på børnenes gråd, det lille barns gråd er en vigtig kommunikationskilde forud for udviklingen af det talte sprog. Når børn græder, både de yngste og ældste, skal de trøstes. Vi skal være omsorgsfulde, og barnet skal mærke vores empati og indlevelse i deres situation. For at skåne den øvrige børnegruppe for det enkelte barns gråd, er vi opmærksomme på at afskærme og give tid og nærvær.

Børn i sorg kræver en særlig indsats, vi skal som barnets professionelle omsorgsgiver kunne støtte og tage hånd om barnets situation – og familiens.

4. De seks læreplanstemaer

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i de seks læreplanstemaer samt mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring. Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af de seks læreplanstemaer”

4.1 ALSIDIG PERSONLIG UDVIKLING

”Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Alsidig personlig udvikling i vuggestuen

Den alsidige personlige udvikling i vuggestuen handler om, at børnene skal lære at indgå i et trygt og tæt forhold til de voksne, hvilket er væsentlig for at kunne skabe udviklingsbetingelser, der gør børnene i stand til at kunne *udfolde, udforske og erfare sig selv og hinanden på både nye og kendte måder*. Derfor er vi meget nærværende og tæt på børnene, f.eks. ved at vi opholder os på gulvet sammen med og hos børnene, vi *leger, tumler, synger o.m.a.*

Vi prioriterer højt at lære børnene at kende og bruger tid med børnene, så vi kan aflæse deres signaler og justere os i forhold til dem. Herigennem bliver *børnenes potentialer* synlige for os, og vi kan dermed bedre understøtte deres egen tillid hertil.

Vi lægger stor vægt på et godt *forældresamarbejde*, både med daglige samtaler, møder, inddragelse i hverdagen og hele gruppens trivsel. Vi lægger eksempelvis billeder ud på vores intranet, vi sender sprogkufferter med hjem, spørger ind til barnet, beder om hjælp til en samlet indsats overfor børnene, det kunne f.eks. dreje sig om at få forældrene til at støtte op om, at

børnene sidder pænt ved bordet, bliver selvhjulpne osv. Herigennem styrker vi børnenes *vedholdenhed og fordybelse*.

Vi ser alle børn positivt og nysgerrigt og med respekt for, at alle er gode til noget, også *børn i udsatte positioner*. Vi påtaler børnenes forskellige kompetencer, f.eks. ”hvor er du god til at løbe”, ”du er god til at bygge tårn” o.l. Herigennem understøtter vi *børnenes kompetencer til at kunne indgå i fællesskaber*.

Samtidig er det en vigtig del i vores *børnesyn*, at barnet er dejligt i sig selv, og ikke kun i kraft af hvad det kan. Du er dejlig og jeg nyder at være sammen med dig! Dette er med til at udvikle børnenes *livsduelighed og gåpåmod* og kommer til udtryk ved, at vi udtrykker det overfor børnene både verbalt og fysisk i form af ord, kram og nærværende relationer.

Vi arbejder i vuggestuen med at lære børnene at mærke sig selv, og give udtryk for egne grænser og respekterer andres. Vi støtter børnene, når de forsøger at sige fra, og vi viser dem konkrete tiltag, f.eks. præsenterer vi dem for, at de kan vise håndtegnet for stop og samtidig sige ordet. Vi siger ”Jeg kan se, han bliver ked af det når ...”. Det er vigtigt for os, at der både er plads til den enkelte, og samtidig øve sig i at være en del af *fællesskabet*.

Ift. *dannelse og børneperspektiv* øver vi at vente på tur, f.eks. når børnene tager mad over på tallerkenen, bruger Ipad, vælger bog/sang m.m. *Dannelse* er en stor del af hverdagen, hvor vi holder fast i enkle regler, normer og værdier. F.eks. sidder vi pænt ved bordet, taler pænt til hinanden, rydder op og viser respekt m.m.

Gennem *legen* støtter vi dem i at øve sig i flere positioner, så de kan se sig selv i forskellige roller og afprøve grænser og respekter andres. F.eks. at et barn, der ofte bestemmer i leg, prøver at følge andres initiativer og omvendt. Herigennem understøtter vi samtidig samspillet og tilknytningen mellem børnene og det pædagogiske personale og børnene imellem. *Børnefællesskaberne* og vores pædagogiske læringsmiljø skal være præget af omsorg og tryghed.

Alsidig personlig udvikling i børnehaven

Vi betragter ethvert barn som unikt, og lægger vægt på, at børnene træder ind i et trygt og omsorgsfuldt læringsmiljø, når de kommer i børnehaven, der er med til at understøtte samspillet og tilknytningen mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem.

For at få *børnenes perspektiv* på vores dagligdag, holder vi børnemøder, hvor børnene er med til at bestemme, hvilke aktiviteter vi skal lave. På børnemøderne er der en vis *dannelsesproces*, da børnene skal lære at vente til andre er færdige med at tale. Samtidig lærer de om demokrati og hensyntagen til andre mennesker og det er med til at give børnene betingelser for at *udforske og erfare sig selv og hinanden på både nye og kendte måder*.

I et trygt *læringsmiljø* lærer børnene om, hvordan de kan sige, når der er noget de ikke har lyst til, f.eks. at lege en bestemt leg med andre. Vi arbejder med ”fri for mobberi”, hvor alle børn har deres egen bamseven. De yngste børn ser på billeder og øver sig i at aflæse andres følelser. De ældste børn ser også på billeder, og taler sammen med en voksen om, hvad der sker på billedet og hvad der er i orden at sige til andre.

Leg foregår på mange tidspunkter af dagen, og for at alle børn kan være deltagende i legen har personalet et særligt fokus på de *udsatte børn*. Er der børn som har svært ved at indgå i

4.2 SOCIAL UDVIKLING

”Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.”

børnefællesskaberne, hjælper vi dem på vej, så de har et fortrin i en given situation. Det kan f.eks. ske ved, at vi lærer dem et spil, hvorefter barnet kan lære de andre børn spillet.

I børnehaven har vi fået lavet et motorikrum, så vi kan have fokus på *krop, sanser og bevægelse*. I motorikrummet kan børnene *udfordre sig selv og hinanden* ved at klatre, hoppe ned, slå kolbøtter og m.m.

Hver dag holder vi fælles samling, hvor børnene på skift kan vælge en sang eller en leg vi skal lege. Der er megen *læring* i at vente på tur og give plads til de børn, som ikke er så hurtige til at svare.

På legepladsen er der tid og ro til fordybelse, vi er tæt på *naturen* og i *udlivet* har vi mulighed for *science*, når børnene sammen hjælper hinanden med, at undersøge fx edderkopper, bænkbidere og fx farve vintergækker blå.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Social udvikling i vuggestuen

Børnenes sociale udvikling i vuggestuen handler om at understøtte deres kompetencer til at kunne indgå i relation til de andre børn og voksne. Derfor er vores pædagogiske læringsmiljø fuld af *fællesskab, leg og aktiviteter*, hele gruppen deltager i. Også i vores daglige rutiner, udvikler barnet forståelse for sig selv og fællesskabet, ved at vi øver at vente på tur, vente på hinanden, give plads til hinanden og lytte til hinanden. Herigennem sikrer vi, at alle børnene *indgår i sociale fællesskaber og udvikler relationer*.

For at børnene kan indgå i stuens fællesskab, er det vigtigt, at alle trives og oplever sig trygge. Børnene skal lære, at der både er helt små børn og store børn, og at vi hver især kan og vil noget forskelligt. For at imødekomme de forskellige aldres udvikling, grupperer vi børnene i mindre *legegrupper*. Vi opfordrer også de store børn, til at hjælpe de små. I disse relationer skabes der samhørighed, hjælpsomhed og vigtigst af alt, meningsfulde relationer børnene imellem. Det giver selvtillid og glæde at hjælpe, og ens ressourcer i fællesskabet bliver synlige.

Ved at lave mindre *legegrupper*, kan vi tilgodese forskellige behov og børnenes nærmeste udviklingszone. I dette har *barnets alsidige personlige udvikling* og vores *børnesyn* betydning, da hvert barn er unikt og kan noget forskelligt – og derfor også bidrager til *børnefællesskabet* på forskellige måder. Børnenes *forskellighed* skal fremstå som ressourcer, hvilket vi bl.a. praktiserer, ved at lade børnene hjælpe hinanden, både i vores daglige rutiner, aktiviteter og leg. Dette gør vi, ved at opfordre, opmuntre og støtte til, at børnene oplever succes og samtidig udvikler indsigt i hinandens *potentialer* og *ressourcer*.

For at udvikle børnenes *empati*, inddrager vi børnene, når et andet barn bliver ked af det eller sur. Vi guider f.eks. børnene, til at kunne deles om legetøj og til at puste på såret, de skal lære at passe på hinanden samtidig med, at man godt må være uvenner, bare man kan blive gode venner igen. Vi italesætter børnenes følelser, udvikler deres forståelse for egen og andres emotionelle udvikling. Vi lader børnene have deres følelser og støtter dem i at kunne forstå dem samt håndtere dem – både hver for sig og i *børnefællesskabet*.

Kommunikation og sprog er med til at give børnene gode forudsætninger for at danne og vedligeholde sociale fællesskaber, børnene bruger ord og kropssprog til at give udtryk for, hvad de gerne vil, med hvem og omkring hvad. De børn, der endnu ikke har et udviklet sprog, kan vha. kropssproget og genstande, fortælle hvad det ønsker og vil. I vores *pædagogiske læringsmiljø* bidrager personalet til kommunikationen i børnenes sociale udvikling og fællesskaber, ved at lære dem tegn til tale, ved at guide dem og ved at sætte ord på deres handlinger og initiativer.

Børnenes *demokratiske dannelse* og *børneperspektivet* bliver styrket ved, at vi laver regler og handleanvisninger, dvs. bestemte måder at gøre ting på. Det kan f.eks. være, at alle skal sidde ned og spise, alle skal snakke pænt til hinanden, vi venter på hinanden og følges ad. Herigennem skal børnene mærke, at de høre til i institutionen, at de er en del af et *kulturelt betinget*

fællesskab. Samtidig er vi nysgerrige på børnenes leg og initiativer; vi følger dem ved at lege på deres præmisser.

For at sikre *læring* i børnenes *sociale udvikling* tilrettelægger vi bestemte vokseninitierede lege samt aktiviteter alle skal deltage i, så godt som de kan. Aktiviteterne differentieres efter børnegruppens sammensætning, behov og interesser. Derudover har personalet også en vigtig rolle i at *lære børne at lege*. Vi skal skabe rammerne for, at alle børn har noget og nogen at lege med. Børnene skal udvikle kompetencer til at komme med i leg, forblive i leg og reparere leg, når uenigheder opstår.

Når vi inddrager *forældrene i samarbejde* omkring børnenes *udvikling af sociale kompetencer*, handler det om, hvordan de derhjemme, kan understøtte deres barns evne til at deltage i fællesskaber, samt barnets aktuelle behov set i forhold til alder, udvikling, behov og interesser. Vi opfordrer forældrene til at *lege med deres børn*, og støtter dem i tilfælde af søskendekonflikter m.m. Derudover giver vi dem et indblik i, både hvilke ressourcer og begrænsninger, vi observerer barnet, har i fællesskabet. Det giver forældrene mulighed for at snakke om derhjemme, hvordan vi kan være en god ven og hvad der er en god leg.

I *overgangen fra vuggestue til børnehave* etablerer vi kontakt til børn og personale, så barnet får mulighed for at se hvem der bliver de nye nærmeste i barnets hverdag. Vi leger sammen i mindre grupper, og besøger hinanden på tværs af institutionen.

Social udvikling i børnehaven

I børnehaven vægter vi det højt, at alle børn indgår i et socialt samspil med de voksne og de andre børn i børnehaven.

Da vores *barnesyn* er, at alle børn er unikke, giver vi dagen igennem plads til børnenes forskelligheder. Vi taler med og viser børnene, at det er ok, når alle børn ikke skal gøre de samme ting, at det f.eks. er i orden, at nogle børn indimellem gange må være inde, mens andre skal på legepladsen, derigennem opnår børnene *personlig udvikling* og at udvise *medfølelse og empati*.

I et trygt og omsorgsfuldt *læringsmiljø*, gives der plads til, at børnene kan indgå i sociale relationer på tværs af alder og køn. Vores *barnesyn*, at alle børn er unikke, selvstændige og kompetente, falder godt i tråd med, at vores hus er indrettet, så alle børn kan lege sammen i løbet af dagen. Derved opstår der igennem hele dagen *social udvikling*, relationer og forskellige *børne-fællesskaber*.

Når børnene *leger* i små grupper, lærer de tur-tagning, at dele legetøj og tale sammen om tingene. Børnene *øver kommunikation og sprog*, når der arbejdes med "fri for mobberi". De yngste børn ser på billeder og lærer at aflæse andres følelser. De ældste børn ser også på billeder og taler sammen med en voksen om det der sker på billedet. I fri for mobberi dannes børnene ved, at de både lærer at sige stop og at respektere andres følelser/grænser.

På legepladsen er der rig mulighed for at *bevæge sig sammen*, få brugt *kroppen* f.eks. ved gyngerne, hvor børnene gynger sammen og hjælper hinanden med at få gyngerne i gang, på mooncar, hvor der ofte opstår regellege som politi og røvere, op og ned ad bakker, hvor børnene konkurrerer om, hvem der kan trille længst. Ved bålpladsen, som vi bruger hver fredag, styrkes *sanserne*, når der laves mad over bål. Børnene hjælper med at tænde bål, lave mad og

dække bord. Børnene nyder *udelivet og naturen* som er en del af vores legeplads, sammen får børnene forskellige *æstetiske* oplevelser når de finder edderkopper og mariehøns og plukker krydderurter til vores mad.

For at skabe *sammenhæng* mellem vuggestuen og børnehaven, kommer de ældste vuggestuebørn på børnehavens legeplads to til tre måneder inden de starter i børnehaven. De store børn hjælper de små, og på den måde opstår der nye relationer.

Vi har legegrupper dagligt, hvor *børnene i udsatte positioner* lærer gennem leg, med hjælp fra de nære voksne hvordan indgår vi i positive legerelationer. Alle børn udvikler sig socialt ved at vise hensyn og lære af hinanden.

Vi er altid i tæt dialog med *forældrene* om, hvordan deres barn trives, på den måde får vi en gensidig forståelse af barnets perspektiv.

4.3 KOMMUNIKATION OG SPROG

”Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Kommunikation og sprog i vuggestuen

I det daglige *læringsmiljø* har vi stor fokus på sproget i vuggestuen, hvilket tydeliggøres på mange områder. Det er i vuggestuen, at vi oplever barnets første ord, at ord bliver til sætninger og hvordan verden omkring barnet får mening igennem den sproglige tilegnelse og udvikling. Vi understøtter børnenes udvikling fra lyd og fagter til ord.

Vi har bøger frit tilgængeligt i vuggestuen og vi prioriterer læsning højt i det daglige, både på børnenes *initiativer* og når vi bl.a. ønsker en hyggelig stund, skabe ro eller lære noget. Vi har en lånekasse med bøger, så alle har mulighed for at læse bøger for deres børn.

Vi bruger sang/sanglege som en del af det daglige *læringsmiljø* hele dagen, og som understøtning til sprog og temaer. Vi synger f.eks. ”vaske hænder” når vi øver håndvask og vi synger ”se min kjole” under farvetema. Vi har læring hele dagen, hvilket kan komme til udtryk ved at vi i forløb med farvetema spiser røde peberfrugter, maler med røde nuancer, har rødt tøj på osv.

Under forskellige temaer forsøger vi at lære børnene nye ord og et større indre sprog. Vi sætter ord på og udvider ordene. F.eks. en kop, et krus og et glas er alt sammen noget, vi drikker af. Dette er med til at *sprogliggøre tanker, behov og ideer*. Vi tager på tur i *lokalsamfundet*, f.eks. besøger vi et botilbud, hvor de holder høns, vi snakker om høns, siger som høns, undersøger hvad de spiser og inddrager de øvrige *læreplanstemaer*.

Vi tager udgangspunkt i *børneperspektivet* og nærmeste sproglige udviklingszone. F.eks. ved at børnene viser stor interesse for dyr, de ældste kan begynde at sætte navn på enkelte dyr og de yngste kan lære dyrelude. Derfor laver vi et bondegårdstema. Vi er aktivt deltagende i *legen* og indtager forskellige roller, hvor vi både forsøger at sætte ord på og udvikle deres leg.

Kommunikation og sprog i børnehaven

I hverdagen lægger vi vægt på at have et *læringsmiljø*, hvor vi dagen igennem understøtter børnenes sproglige udvikling. F.eks. har vi dialogisk læsning sammen med børnene, vi synger sammen med børnene, siger rim og remser og ugens dag, måned år og årstid. Igennem hele dagen italesætter vi det, der sker omkring os. Vi øver turtagning/samtale med børnene, om det, de bliver optaget af. Vi inddrager *forældrene* ved f.eks. at sende rim og remser og sange med børnene hjem, så de kan lave det sammen med deres forældre. Vi oplever, at børnene kommer med nye sange, rim og remser, som deres forældre har lært dem.

Gennem *børnefællesskaber* skaber vi *læringsmiljøer*, hvor der skabes grobund for, at kommunikation og sprog udvikles på børnenes præmisser og den *sociale udvikling* fremmes. F.eks. etablerer vi legegrupper inde og ude, hvor børnene skal lege sammen i ca. 15 min. Vi oplever, at børn der ikke før legede sammen, begynder at lege sammen.

Vi får biblioteksbøger ca. hver anden måned, her skaber vi sammen med børnene en *kultur* og et *fællesskab* omkring højtlesning. Samtidig laver vi børnefortællinger sammen med børnene, hvor vi taler med børnene om det *æstetiske* i en fortælling. Ved at børnene skal vente på tur og høre på andre, får de en *vis dannelse og forståelse for demokrati*.

Til små historiefortællinger bruger vi interaktive tavler, så *børnene i udsatte positioner* både kan se og høre fortællingen. Vi får historien indtalt på fire forskellige sprog vha. programmet "Say hi", efterfølgende hjælper forældrene, til børn med dansk som andetsprog os, ved at høre om historien er indtalt korrekt.

Leg og læring går hånd i hånd, når vi leger med skrift, former og farver. Børnene er nysgerrige på bogstaverne og vi tager *børnenes perspektiv* når de efterspørger, hvordan vi f.eks. skriver deres navn, mor, far og m.m.

På legepladsen får børnene mulighed for at bruge deres *krop*, når vi f.eks. leger "alle mine kyllinger", hvor børnene skifter mellem en remse og *bevægelse*. På legepladsen har vi rig mulighed for at styrke *udelivet*, da naturen er en del af vores legeplads, der er plads til *science* når vi taler om og laver forsøg med at så og plante frø/planter. Børnenes *sanser stimuleres* af duftene og følelsen af en edderkop der kravler op ad armen, vha. bøger og *IPad* finder vi ud af, hvad det er for dyr og planter.

I børnehaven har vi alfabetet hængende på væggen, børnene viser interesse for skriftsproget og der sker stor *personlig udvikling* fra at kigge på bogstaver, og til selv at kunne skrive sit navn. Vores *børnesyn* er, at alle børn er unikke og kompetente og vi vægter derfor højt, at alle børn får tid og ro til at fortælle om deres oplevelser, tid og ro til at lege med sproget, både i dialogisk læsning, vrøvl ord, sang og samtale. Vi hjælper børnene, hvis der opstår uenighed om f.eks. legetøj, ved at give dem redskaber til at tale om uenigheden, i stedet for at slå.

I førskolegruppen arbejder vi med "Simon siger", her lærer børnene at høre, hvad der bliver sagt. Det er også en leg, som de leger videre på i SFO'en og således understøtter *overgangen fra børnehave til skole*. Vi leger med rim og remser, sange, ugedage, måneder, datoer, årstider og klokken, noget som der også bliver arbejdet videre med i SFO'en. På legepladsen nyder vi *naturen*, vi har æbletræer, højbede og "skov" her finder vi edderkopper, snegle og mariehøns, som vi taler med børnene om.

4.4 KROP, SANSER OG BEVÆGELSE

”Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen”.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimentere med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Krop, sanser og bevægelse i vuggestuen

I vuggestuen understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene kan *udforske og eksperimentere med forskellige måder at bruge kroppen på* samt oplever *krops- og bevægelsesglæde* ved, at vi giver dem mulighed for leg og pædagogiske aktiviteter, hvor deres kroppe både er i ro og aktivitet. Vi laver afslapningsøvelser, giver massage og laver motoriske lege, bl.a. 'jorden er giftig' og sanglege, der både omfavner børnenes *bevægelser* samt sikrer, at de indgår i *forskellige former for fællesskab*. Dagligt inddrager vi sang og musik kombineret med fagter og bevægelse.

Børnene gennemgår en stor motorisk udvikling i deres år i vuggestuen. Vi modtager de små børn, der er begyndt at kravle og skal lære at gå. Vi understøtter deres udvikling, ved at differentiere bevægelseslege og motoriske aktiviteter, der svarer til deres alderstrin og behov. Det betyder, at vi giver plads til, at alle kan deltage på deres niveau og med det de kan. Vi styrker barnets *alsidige personlige udvikling*, herunder *ressource* og selvtillid, ved at vi er nærværende og anerkendende i deres udvikling; vi klapper, når de lærer at gå og jubler om kap med dem, når de lærer og erfarer noget nyt, deres krop kan.

For at sikre *læring* gennem hele dagen, vælger vi at arbejde med forskellige temaer, hvori der kan medtænkes motorik og sanser. Et tema om kroppen kan f.eks. omhandle forskellige kropsdele, vores følelser og vores sanser. Vi inddrager sang, iPad og udvikler børnenes *kommunikation og sprog* igennem samtaler om kroppen, bestemte fokusord, mimik og gestikulation. Vi er nysgerrige på *kroppens funktioner* og forsøger at efterligne hinandens bevægelser, prøver nye ting, f.eks. at slå kolbøtter, trille og løbe rigtig stærkt.

De motoriske aktiviteter og lege fungerer godt - både ude og inde. Det *udendørs pædagogiske læringsmiljø* giver os mulighed for varierende terræn og vejr, vi udforsker vandpytter med vores hænder og fødder, vi inddrager *naturfænomener* som solen til at udvide vores *kropsforståelse*, er det rart at kigge på solen, hvorfor skal vi smører solcreme på og hvor meget / lidt tøj skal vi have på. *Bevægelse i udelivet* giver et naturligt og udfordrende terræn at lære i. Vi *udfordrer os selv*, ved at løbe op ad stejle bakker, vi bliver forpustede og fornemmer vores *kropsfunktioner*. Vi får *sanselige erfaringer*, når vi kan gå med bare tæer på sten, sand, grus og græs eller når vi tager på udflugt til den omkringliggende natur, som skov, hav og fjord.

I det *socialt fællesskab* og *legen* følger vi børnenes initiativer, vi løber med i deres løbelege, triller med dem ned af bakken og imiterer sammen med de vilde dyr på savannen, som løver, giraffer, slanger og aber. Herigennem styrker vi *børnenes deltagelse i fællesskabet*, vi understøtter deres evne til at *lege* og skaber *samspil og tilknytning*.

Kroppens funktion handler også om vores evne til at lytte og tale. Vi øver sammen med børnene at lytte til regndråberne på vinduet, vi giver plads til 'glædeskoncerter', hvor vi skrider i glad fællesskabsfølelse og vi nuancerer sproget, ved at øve at hviske og tale højt.

I vores *pædagogiske læringsmiljø* med fokus på *krop, sanser og bevægelse* understøtter vi børnenes *dannelse* i vores hverdagsrutiner, ved at vi i garderoben, på toilettet og under måltiderne bliver selvhjulpne, hvortil der kræver motorisk udvikling, bevægelsesmulighed og kropsfornemmelse.

I vores *kreative aktiviteter*, præsenterer vi forskellige måder, vi kan bruge kroppen på i skabende processer, vi påvirker børnenes *nysgerrighed* ved at male med munden og tæerne, vi giver børnene *sansoplevelser*, når de mærker og fornemmer nye og ukendte materialer, som f.eks. uld, filt, modellervoks m.m.

Vores *samarbejde med forældrene* omkring *krop, sanser og bevægelse* drejer sig om at give dem viden om, hvilke lege og øvelser de med fordel kan lave med deres barn hjemme, for at styrke udvikling, trivsel, dannelse og læring. Forældrene skal informeres om barnets udvikling, bl.a. hvornår kan vi forvente barnet kan gå, hvornår kan det hoppe med samlede ben, hvordan kan barnets selvhjulpnehed komme til udtryk og hvordan gør vi barnet renlig. Derudover sender vi sanglege, massagebolde, ærteposer samt gode ideer til kropslige aktiviteter med hjem.

For *børn i udsatte positioner* lægger vi særligt mærke til tidlige tegn på mistrivsel, det kan være *sproglige udfordringer*, *sen motorisk udvikling*, evnen til at vise tegn på *følelser* og *svær øjenkontakt*. Vi understøtter børnenes udvikling, trivsel, dannelse og læring ved at drøfte sagen med relevante eksterne samarbejdspartnere, orienterer forældrene samt udarbejder handleplaner.

Krop, sanser og bevægelse i børnehaven

For at børnene kan lære deres egen *krop, sanser og bevægelse*, arbejder vi med mange forskellige former for bevægelse. Vi inddrager *forældrene* ved at tale med dem om, at det er godt for børnene at f.eks. gå lange ture, cykle i stedet for at de bliver kørt, at de selv kan bære deres tasker, at de selv kan tage tøj/sko af og på o.l.

I bevægelseslege kombinerer vi *krop, sanser og bevægelse* med *kommunikation og sprog* med sange som f.eks. "Hoved, skulder, knæ og tå" og leger hvor er "Tæerne" – "Håndled" osv. Med

førskolebørnene laver vi opgaver om kroppen og taler om, hvad der er inde i vores krop, og hvorfor vores organer er vigtige.

Vi har mulighed for flere forskellige *læringsmiljøer* til at understøtte krop, sanser og bevægelse. F.eks. har vi legekøkken, hvor børnenes *socialle udvikling* styrkes gennem leg, vi har madordning, hvor der er rig mulighed for små *børnefællesskaber*, hvor personalet kan give mere tid og plads til især *børn i udsatte positioner*.

Vi har *kultur* for at synge og bevæge os i *fællesskab* sammen med børnene, her får børnene en *æstetisk* oplevelse når de ser, hvad de andre børn gør og oplever, hvad de selv kan.

I vores *barnesyn* ser vi barnet som medskaber af egen *læring* og udvikling. På legepladsen er der mange små rum, hvor der er trygt og ro til fordybelse. På legepladsen kan *børnenes perspektiv* med kropslige erfaringer også undersøges, da der er plads til at børnene kan trille/rulle, løbe, klatre, cykle hvilket styrker barnets *personlige udvikling*.

På legepladsen hvor børnene er tæt på *naturen* er der rig mulighed for, at børnene kan bruge deres *sanser*, ved at føle og lugte til forskellige planter. Samtidig *bevæger* de sig i deres *leg*, f.eks. ved at cykle rundt på legepladsen, spille fodbold, lege tagfat og gynges.

Vi går tur i Skovsgård by, vi besøger et opholdssted hvor de har høns, som vi kan fodre, vi besøger SFO'en og skolen. På den måde skabes der *sammenhæng* til både *lokalområdet*, SFO og skole. Børnene oplever samtidig, at de ikke kun har et *børnefællesskab* i gruppen, men at de er en del af et større *fællesskab*.

4.5 NATUR, UDELIV OG SCIENCE

”Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Natur, udeliv og science i vuggestuen

Det har stor værdi for os, at børnene får et nært og undersøgende forhold til naturen, hvor der både er meget *læring* og plads, til at udfolde sig motorisk og kreativt i forskellige fællesskaber.

Vi arbejder konkret med *læring* i naturen, hvor vi tager udgangspunkt i et tema som forår eller tager udgangspunkt i *børnenes perspektiver* og nysgerrighed. F.eks. finder vi sammen insekter og orme under træstubbe på legepladsen. Børnene er nysgerrige og undersøgende og vi sætter ord på, hvad er det for et dyr, hvor bor den osv.

Vi tager på ture i *lokalsamfundet*, kigger, mærker og samler det, vi møder. F.eks. kastanjer, korn og blomster. Vi tager det med hjem til institutionen, hvor vi kan undersøge det nærmere. Efterfølgende får børnene det med hjem, så *forældre* og børn sammen kan kigge nærmere på det og blive inspireret til at bruge naturen sammen med deres børn.

Vi fremstiller kreative produkter, af det vi finder i naturen. F.eks. samler vi visne blade i poser og laver den om til en ugle, kastanjer bliver til en larve og sten kan males til mariehøns.

Vi laver legegrupper på legepladsen. Her er gode muligheder for at styrke forskellige *børnefællesskaber* og *sociale fællesskaber*. Udenfor er det også lettere at afskærme og støtte op om *legen*, som vi vægter højt.

Vi laver projekter, hvor børnene kan begynde at se en sammenhæng mellem forskellige ting. F.eks. laver vi et tema om at så. Vi skærer tomater over, snakker om at der skal jord, sol og vand til. Børnene hjælper med at lave vandopsamling i sodavandsflasker på hegnet på legepladsen, vander og følger planterne, der spirer og vokser. Vi snakker om det, mens vi spiser tomater til frokost, og til sidst får børnene planterne med hjem, og de kan følge den videre udvikling sammen med *forældrene*.

Vi bruger *sanserne* meget i naturen i vuggestuen. Alle kan få glæde af naturen uanset alder. F.eks. kan de yngste komme med ud og ligge på et tæppe, mærke sol, vind og kigge på skyerne. De mærker græsset og bellis med fingre og tæer og hører fuglene. I efteråret samler vi blade, hopper i dem og kaster dem op i luften, mærker dem falde ned eller ser, hvordan vinden sender dem afsted.

Natur, udeliv og science i børnehaven

I arbejdet med ”Grønne spirer”, har vi et særligt fokus på, at vi i vores *læringsmiljø* arbejder med både *dyr, planter og bæredygtighed*. For at børnene kan få en forståelse af ”Fra jord til bord”, har vi på legepladsen højbede, hvor vi sår krydderurter og grøntsager, som bruges i vores madordning, og når vi laver mad på bål. Vi eksperimenterer med planter; kan en tomatkive gro, kan planter vokse uden lys, kan vi farve en vintergæk blå. På den måde, får børnene nogle *æstetiske* oplevelser gennem deres *sanser*.

I planlægning og udførelse af det vi dyrker, indgår børnene i et *børnefællesskab*, hvor alle børn kan komme med forslag til, hvad vi skal have i bedene. Børnene udvikler sig både *socialt* og *personligt* når de hjælper hinanden med at så, luge og høste vores planter.

Vi ønsker at lære børnene at passe på *naturen*. Vi *taler* med dem om og vi laver forsøg med, kompostering af forskelligt materiale såsom gulerodstoppe, kartoffelskræl, stanniol, madpapir og metaldåser. Når børnene selv er aktive og ser, hvad der sker i processen, skabes der en *læring* og forståelse af, at noget nedbrydes og andet ikke, og hvorfor det er vigtigt, at passe på naturens kredsløb.

Vi forsøger at tilgodese vores *barnesyn* ved, at alle børn skal have en god dag, hvor der er plads, tid og ro til at være barn. Det er der når børn i *legen* er nysgerrige og undersøgende på de dyr, grene, kogler m.m., som de finder på legepladsen. Vi følger barnets *perspektiv* ved at hjælpe dem med at se nærmere på det, de finder fx vha. iPad og bøger.

På legepladsen bruger børnene *krop, sanser og bevægelse* når de leger, de cykler, gynger, ser og dufter til blomster og planter.

4.6 KULTUR, ÆSTETIK OG FÆLLESSKAB

”Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Kultur, æstetik og fællesskaber i vuggestuen

Det er vigtigt for os, at børnene har mulighed for at udvikle deres sanser og kreativitet. Derfor arbejder vi med, at de skal lære forskellige materialer at kende og blive mere fortrolige med dem. Samtidig udvikler det deres sanser. Processen er oftest vigtigere end det endelige resultat, og børnene får lov til at undersøge limstifter, maling, papirtyper, modellervoks osv. Samtidig viser børnene stor kreativitet og stolthed over det de fremstiller, og vi hænger op og viser frem.

I den kreative proces arbejder vi altid i mindre grupper af 4-5 børn, hvor det er muligt at støtte det enkelte barn, afhængig af hvor det er i sin udvikling. Her deltager alle børn i et *fællesskab* og alle børn mestrer noget. Vi kan desuden sammensætte grupperne, så vi samtidig støtter op om *sociale fællesskaber* eller *børn i udsatte positioner*.

Vi forsøger altid at understøtte de forskellige temaer, med visuelle kreative ting. F.eks. en pap-tallerken males sort, foldes og bliver hurtigt til en solsort.

Det er vigtigt for os, at børnene også får lov til at udvikle deres kreativitet på flere områder, så de lærer at tænke kreativt og mærker, at vi ser deres initiativer, perspektiv og tager dem alvorligt, eks. at børnene bruger materialer og legetøj både ude og inde med forskelligt formål. Et paprør kan bruges som kuglebane, kølle til fastelavn, musikinstrument osv. Eller at legetøj kan bruges sammen på nye måder; Lego kan bruges til at bygge garager til biler, bondegårdsdyrene kan bo i dukkehuset osv. Alt sammen mens vi voksne stadig gør det overskueligt for børnene og holder fast i vores *dannelse*, hvor vi bl.a. lærer at rydde op.

Musik og sang har en stor plads i vuggestuens hverdag. Vi lytter til forskellige musikgenre og prøver at præsentere børnene for forskellige musikgenrer. F.eks. har vi stor glæde af at lytte til DR's pigechor, afslapningsmusik, børnesange og salmer.

Vi har en række traditioner som vi gerne vil holde fast i og lære børnene, bl.a. jul, påske og fødselsdage. Her er det vigtigt, at vi er nysgerrige på forskellige kulturelle traditioner og viser respekt for disse. Vi spørger ind til, hvad hedder jul på polsk, hvordan holdes der jul i Polen m.m. Vi indtaler det på en interaktiv væg, lytter til deres julesange og tydeliggør det visuelt, så alle børn og forældre kan genkende sig selv og føler sig som en del af et fællesskab.

Kultur, æstetik og fællesskab i børnehaven

I et struktureret *læringsmiljø*, med mange forskellige kreative materialer, får børnene mulighed for selv at udfolde sig på den måde, der giver mening, enten for det enkelte barn, eller i et *fællesskab* med andre børn og voksne. Børnene skal præsenteres for forskellige æstetiske kunstarter, hvor de ser og selv skaber film, musik, litteratur og malerier. I den skabende proces vil *børneperspektivet* fremgå afhængigt af, hvilket udviklingstrin, sindsstemning og materialer barnet vælger.

Traditioner er en stor del af den danske *kultur*. Vi dyrker traditionerne og inddrager *forældrene* f.eks. når vi gennem *kommunikation og sprog* lader børnene fortælle om en juletradition og evt. medbringer julepynt, som de har i deres familie. I vores *barnesyn* er ethvert barn unikt, og når børn fortæller om den *kultur*, der er i netop deres egen familie, uanset om det er *børn i udsatte positioner*, uanset alder, køn og baggrund, så er det noget unikt for netop det barn.

I sanglege og højtlesning får barnet mulighed for at bruge/mærke, *sanse, bevæge sig* og bruge sin *krop*. Når vi fx *leger "Alle mine kyllinger"* er børnene fysisk aktive. Ved højtlesning kan børnene mærke de er spændte, glade eller kede af det pga. handlingen i historien.

En del af vores *kultur* er også, at vi lægger vægt på at have en tæt *sammenhæng* med det omkringliggende samfund. Vi besøger skolen, går Lucia for pensionistforeningen, vi besøger Råd og Dåd, som har høns, vi kan fodre og samle æg ved. Når børnene kommer rundt i nærmiljøet, styrkes deres *sociale udvikling, dannelse og læring*.

Æstetisk oplevelse kan ske overalt. *Naturen, udelivet og science* er områder, hvor børnene kan være sansende til stede. Børn er fantastiske æstetikere, de har sanserne forrest, og giver vi dem tid og ro, vil de udvikle dem *personligt*.

5. Evalueringskultur

”Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet, som skal udvikle og kvalificere det pædagogiske læringsmiljø.

Lederen er ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål og herunder en vurdering af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Evalueringen skal offentliggøres.

Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at sikre en løbende pædagogisk dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Den pædagogiske dokumentation skal indgå i evalueringen.”

Evalueringskultur i Område Brovst

Vores fælles vision i Område Brovst er ”At vi til stadighed **vil** forfine praksis til gavn for børnenes læring, udvikling, trivsel og dannelse”. Hvis denne vision skal have liv, kræver det bl.a. en stærk evaluering- og læringskultur, som vi arbejder med på følgende måde:

Vi har udarbejdet et årshjul for 2021 og 2022, der danner grundlag for arbejdet med den pædagogiske læreplan og arbejdet med at udvikle det pædagogiske læringsmiljø via ECERS. Nogle af os har gode erfaringer med metoder fra Fremtidens Dagtilbud, hvor man arbejder med ét læreplanstema i fokus og inddragelse af de andre. Med baggrund i årshjulet vil vi alle fremadrettet arbejde med temaerne på denne måde. Det betyder, at vi opnår en systematik samtidigt med, at vi kommer væk fra ”søjletænkningen” og i stedet arbejder med alle læreplanstemaer på én gang.

For hver periode (jf. årshjulet) udarbejdes en SMIIITTE model, hvoraf det bl.a. fremgår, hvordan de øvrige læreplanstemaer integreres og hvordan der evalueres. Som minimum evalueres der efter hver periode, dvs. ca. hver anden måned. Der evalueres i de enkelte grupper, hvorefter der evalueres i lederteamet. Undervejs har både børn og forældre været inddraget i processen.

Derudover arbejder vi løbende med at fremme en organisatorisk læringskultur. F.eks. ”træner vi vores refleksionsmuskel” på fælles personalemøder, hvor vi øver os i at anvende dialogiske og reflekterende værktøjer. Det er en proces, hvis formål er at fremme en dialogisk og refleksiv tilgang – ikke kun i afgrænsede processer, men som en integreret del af hverdagen. Og i sidste ende med henblik på at forfine praksis – til gavn for børnenes læring, udvikling, trivsel og dannelse.

Hvordan evaluerer vi arbejdet med den pædagogiske læreplan, som skal foretages mindst hvert andet år?

Vi vil undervejs i vores aktiviteter løbende evaluere læreplanen. Vi vil gennemgå ét læreplanstema/pædagogisk grundlag ad gangen på personalemøder.